

Verslag zesde bijeenkomst NSI Denktank 21 november 2011 Refter Minderbroedersberg Universiteit Maastricht

Deelnemers:

Maurice Benneker	L1 Radio TV
Lex Borghans	NSI/UM
Anita van Gils	NSI/UM
Andries de Grip	NSI/UM
Paul Iske	NSI/UM
Erwin Janssen	Dolmans Landscaping Group
Paul Jungbluth	KAANS/UM
Archi Leenaers	Anatech
Jef Pleumeekers	Vertrouwenspact Werkgelegenheid Limburg
Paul Rinkens	TomorrowToday
Trudie Schils	KAANS/UM
Jos Schneiders	Royal DSM
Thomas Thijssens	NSI/UM

Welkom

Andries de Grip heet alle deelnemers welkom en in het bijzonder de nieuwe leden van de Denktank: Maurice Benneker en Paul Rinkens. Na een introductie ronde wordt in het kort het programma toegelicht.

Presentatie door Trudie Schils ""Hoe opbrengsten van scholen meten en talentreserves boven water krijgen?""

Trudie begint met een overzicht van actuele signaleringen en uitdagingen voor het onderwijs in Limburg, waarbij drie belangrijke onderwijsinhoudelijke en randvoorwaardelijke ontwikkelingen worden geschetst: de tekortschietende vaardigheden van leerlingen, de uitstroom van talent en de bevolkingskrimp. Deze ontwikkelingen roepen vragen op die de aanleiding vormen voor specifieke onderzoeksprojecten. KAANS richt zich daarbij op onderzoek naar opbrengstgericht werken in het onderwijs en schoolvoortgang en achtergrond van leerlingen. Daarbij is het ook van belang dat het onderzoek de ontwikkelingen in de tijd op deze punten goed in kaart brengt. In dit kader heeft KAANS drie kernprojecten geformuleerd:

1. Evaluatie van voor- en vroegschoolse educatie
2. Uitstroomonderzoek groep 8
3. Onderwijsprestaties en kansen 15-jarigen

Bij de uitvoering van het onderzoek worden uiteenlopende factoren gemeten, die betrekking hebben op cognitieve en non-cognitieve vaardigheden en sociale achtergrond. In het komend jaar worden ook schoolindicatoren (zoals schoolfilosofie, personeelsbestand en locatiefactoren) bij het onderzoek betrokken.

Van groot belang is ook de communicatie van de onderzoeksresultaten naar de verschillende belanghebbenden, zoals individuele scholen, schoolbesturen, overheden, wetenschappers en het bedrijfsleven. Scholen en hun besturen gebruiken de resultaten als input voor het schoolbeleid. Scholen hebben weliswaar meestal zelf ook een

leerlingvolgsysteem, maar vaak ontbreekt het hen aan tijd om deze informatiebron goed te analyseren. Daarom moeten de indicatoren die KAANS genereert ook compact, begrijpelijk en overzichtelijk worden gepresenteerd. Met een aantal dia's wordt duidelijk gemaakt hoe de resultaten aan de scholen worden gepresenteerd.

Naar aanleiding van deze presentatie merkt Jef Pleumeekers op dat een vergelijking van de Limburgse resultaten met de rest van Nederland ook zeer interessant is, evenals onderzoek naar de deelname aan en de effectiviteit van het volwassenenonderwijs. Andries de Grip vult aan dat dit ook geldt voor het middelbaar beroepsonderwijs.

Presentatie door Paul Jungbluth "Talentreserves in Limburg"

In zijn presentatie schetst Paul Jungbluth de ontwikkelingen ten aanzien van het onbenut potentieel in Zuid-Limburg. Allereerst geeft hij door middel van een aantal statistieken van het SCP en CBS aan dat in Zuid-Limburg een absolute meerderheid van alle schoolgaande kinderen in een zogenaamd 'impulsgebied' woont. Dit zijn postcodegebieden met een verhoogde armoede concentratie. Deze gebieden worden gekenmerkt door sociaaleconomische segregatie, tweetaligheid, criminaliteit, afhankelijkheid van uitkeringen en een hoge *dropout* ratio in het onderwijs.

De resultaten van het KAANS onderzoek laten het volgende zien:

- De categorie 'derde generatie Limburger' vormt de meerderheid van de respondenten in het onderzoek. Deze categorie heeft een sociaaleconomische positie tussen de kansrijkste en kansarmste minderheidsgroepen.
- Er zijn grote verschillen in de sociaaleconomische situatie tussen de subregio's in Zuid-Limburg.
- Zowel ouders als leerkrachten hebben al op kleuterleeftijd zeer verschillende succesverwachtingen van de kinderen, die sterk gerelateerd zijn aan de sociaaleconomische achtergrond; de verwachtingen van de ouders komen gemiddeld genomen ook uit.
- Historisch gezien is er een sterke relatie tussen de sociaaleconomische achtergrond en het opleidingsniveau dat een leerling bereikt. Dit blijkt ook uit de resultaten van het uitstroomonderzoek onder leerlingen van groep 8. Deze laten een sterk verband zien tussen de sociaaleconomische achtergrond van een leerling en zijn/haar CITO-score en schoolkeuze. Dit geldt zelfs als leerlingen een gelijke score op een non-verbale intelligentietoets hebben; d.w.z. een leerling met een hoge score op een non-verbale intelligentietoets uit een mbo-milieu heeft gemiddeld genomen een significant lagere CITO-score dan een leerling met dezelfde score op de non-verbale intelligentietoets uit een wo-milieu. Dat roept de vraag op in welke mate de kans op succes van kansarme leerlingen vergroot kan worden door het gemis aan een kansrijke sociaaleconomische achtergrond te compenseren.
- De talentreserves in Zuid-Limburg zijn relatief gezien het grootst onder kansarme leerlingen (opleiding ouders lager dan mbo) en in absolute zin onder de middengroepen (ouders met mbo-opleiding).
- Het succes van slimme kinderen van hoogopgeleide ouders wordt nauwelijks beïnvloed door 'slechte' scholen.

Een belangrijk punt dat tot slot door Paul aan de orde wordt gesteld is het feit dat in grootte en aantal inwoners met Zuid-Limburg vergelijkbare regio's veel actiever zijn in het zoeken naar oplossingen van deze problematiek en door de overheid ook veel beter

worden bedeed met middelen. Als concreet voorbeeld wordt de regio Rotterdam genoemd, welke in staat is gebleken ca. €14 miljoen aan middelen van de overheid los te weken. Concluderend stelt Paul dat Zuid-Limburg zich moet bezinnen op de vraag of het bij de Nederlandse overheid zich veel harder moet maken voor het verkrijgen van middelen voor het voeren van een beleid dat de kansen van (autochtone) achterstandsgroepen vergroot.

Groepsdiscussie

Andries de Grip introduceert het volgende programmaonderdeel, dat bestaat uit een groepsdiscussie over de stelling *“In Zuid-Limburg gaat met name onder de autochtonen in de middengroepen en lager veel talent verloren”*. Vragen die daarbij behandeld worden zijn:

- Wat kan het onderwijs doen om de talentreserves beter te benutten?
- Wat zou het bedrijfsleven in Limburg kunnen doen om meer uit de leerlingen te halen?

Overeenkomstig een suggestie van Jef Pleumeekers wordt de overheid als derde partij toegevoegd aan de laatste vraag. Voor deze discussie worden er twee groepen gemaakt.

Groep 1

Bij de eerste groep kwamen de volgende punten naar voren:

Ondernemingen

Het is van belang dat ondernemingen in een vroeg stadium interesse in bètavakken aanwakkeren. De kloof tussen de vraag van ondernemingen en het aanbod van scholen wordt steeds groter. Deels heeft dat te maken met hogere verwachtingen, maar ook met een achterblijvende kwaliteit van het aanbod. Voor een deel is die achterblijvende kwaliteit het gevolg van een geringere aansluiting van de opleiding op de praktijk. DSM heeft op dit punt goede ervaring met het zogenaamde *Center of Expertise Chemie*, waarin wo, hbo en mbo met de onderneming samenwerken aan ‘echte praktijkproblemen’, waardoor het voor leerlingen interessant is en docenten echt up-to-date blijven. Een andere belangrijke factor ten aanzien van de kwaliteit van de afgestudeerden is het gebrek aan ‘liefde voor het vak’: het enthousiasme ontbreekt vaak eenvoudigweg. Dit geldt overigens vaak niet alleen voor de leerlingen, maar ook voor docenten. Daarbij wordt opgemerkt dat het stapelen van opleidingen (waar het huidige kabinet vanaf wil) de motivatie van leerlingen kan vergroten. Het ontbreken van goede doorlopende leerlijnen is in dit kader een belangrijk aspect. Mensen lopen daardoor nogal eens vast omdat ze een verkeerd vakkenpakket hebben gevolgd. Ook het belang van gedragskenmerken wordt genoemd. Er wordt voor sommige banen steeds meer op gedragskenmerken en minder op opleiding geselecteerd. In dergelijke gevallen wordt een baan meer gezien als een ontwikkeltraject. Uiteindelijk zouden werknemers vooral moeten doen waar ze goed in zijn. Functies aanpassen aan de talenten van medewerkers behoort dan tot de mogelijkheden.

Overheid

De overheid neemt nauwelijks initiatief voor werk-leer overeenkomsten; ze laat dit grotendeels over aan de bedrijven zelf. De overheid zou meer verantwoordelijkheid mogen nemen. Vooral bij kansarme groepen zou de overheid een actievere rol kunnen spelen door het (financieel) ondersteunen van buitenschoolse initiatieven, zoals sporten of koken. Door middel van buitenschoolse activiteiten kan het milieu waarin kinderen

opgroeien in positieve zin beïnvloed worden. Het voorbeeld van het MVV-project, waarbij kansarme kinderen in staat worden gesteld te sporten, wordt daarbij genoemd. Een ander punt, dat naar voren kwam, was de noodzaak van meer focus op de kwaliteit van de afgestudeerden in plaats van het aantal diploma's. Kwaliteit is nu ondergeschikt aan kwantiteit en dus zou de overheid die kwaliteit zwaarder moeten laten wegen in de bekostiging van opleidingen. Een instrument waarmee deze focus op kwaliteit in het onderwijs geoperationaliseerd kan worden is prestatiebeloning voor docenten. Ook zou meer geld voor praktijkstages in het mbo vrijgemaakt moeten worden.

Onderwijs

Ten aanzien van het onderwijs werd vooral gefocust op stages. De eerdergenoemde kloof tussen de vraag van ondernemingen en het aanbod van scholen, is mede te wijten aan een tekort aan goede stages. Allereerst weten stagebegeleiders vaak niet wat hun studenten tijdens hun stages doen. De begeleiders zijn dan te druk met de procescoördinatie. Voor een deel heeft dit overigens ook te maken met het eerder genoemde gebrek aan motivatie bij leraren. Daarnaast zouden mbo-opleidingen meer echte praktijkstages in het curriculum moeten inbouwen (daarbij financieel ondersteund door de overheid). Dit vergt echter ook van het vmbo dat scholieren beter worden voorbereid op de stap naar het mbo.

Groep 2

Ondernemingen

Ten aanzien van de rol die ondernemingen zouden kunnen spelen om de talentreserves aan te spreken werd gesteld dat vooral het MKB een belangrijke factor is. Het MKB is immers vaak het meest verbonden met de lokale bevolking. Ondernemers zouden meer in de scholen moeten komen, vooral in het kader van het techniek-onderwijs. Docenten hebben zelden affiniteit met techniek en presentaties van bedrijven kan ook hen enthousiasmeren. Ook moet er veel meer aandacht komen voor buitenschoolse settings, zoals het eerder aangehaalde voorbeeld van MVV. In dit verband wordt gesteld dat rolmodellen van belang zijn in het creëren van zelfbewustzijn, motivatie en gezondheid van scholieren. In het algemeen zijn vooral *positieve* prikkels belangrijk om de talentreserves te benutten.

Overheid

Het verbinden van onderwijs, ondernemingen, overheid en ouders is van groot belang bij het benutten van talentreserves. Voor de overheid ligt daar een duidelijke taak. Vooral ouders betrekken bij het onderwijs is een lastige maar noodzakelijke uitdaging. Ook in het stimuleren van concurrentie tussen onderwijsinstellingen kan een taak voor de overheid liggen. Dit geldt met name voor het 'lagere' segment (de term *bottom of the pyramid* werd hierbij genoemd). Nu is die concurrentie vaak beperkt tot het hogere segment opleidingen.

Onderwijs

Ook scholen hebben een duidelijke rol bij het meer betrekken van ouders bij het onderwijs en het concurreren in de lagere segmenten. Daarnaast zou er ook meer uitwisseling van *best practices* tussen scholen moeten zijn, waarbij het mogelijk is 'slechte' met 'goede' scholen te vergelijken. Tot slot werd opgemerkt dat een meer holistische kijk op talent noodzakelijk is. Nu wordt talent teveel eendimensionaal

bekeken, d.w.z.: een louter cognitieve benadering. Maar ook andere talenten zoals creativiteit, sportiviteit, of technische en sociale vaardigheden zijn belangrijk. Een meer holistische benadering is gewenst als er meer wordt ingezet op positieve prikkels en zorgt daarmee ook voor een positiever zelfbeeld.

Andries de Grip vat de uitkomsten uit de groepsdiscussie samen en benoemt een aantal opvallende en belangrijke punten nogmaals.

Allereerst blijkt uit de discussies dat buitenschoolse activiteiten van groot belang worden geacht. Dat roept de vraag op wie de kar moet trekken ten aanzien van de aandacht buiten school. Jef Pleumeekers geeft aan dat hij in voorwaardenscheppende zin de overheid toch als de belangrijkste speler ziet.

Ook het punt van een meer holistische benadering van talent wordt nogmaals aangehaald. Maurice Benneker merkt op dat in dit verband ook de eendimensionale (zuiver cognitieve) Citotoets niet bevorderlijk is voor het creëren van een positief zelfbeeld onder de kansarme jongeren. Er zou moeten worden gezocht naar andere toetsen om de niet-cognitieve kwaliteiten van jongeren beter vast te leggen.

Ten aanzien van het ontwikkelen van talenten worden aansprekende voorbeelden besproken van Dolmans Landscaping, het project 'Jong Ondernemen' en nogmaals het voorbeeld van MVV. Gezien de belangrijke rol van het MKB bij het ontwikkelen van talenten is wellicht ook voor koepelorganisaties als het LWV een rol weggelegd in het beter benutten van de talentreserves van de Limburgse schoolverlaters.

Tot slot wordt een relatie gelegd tussen de thematiek van de bijeenkomst en de Brainport 2020 agenda. Een van de pijlers onder deze agenda is het handelen in gezamenlijkheid. Dat is ook van groot belang als we een betere talentbenutting serieus nemen.

Afsluiting Andries de Grip

Andries de Grip dankt alle aanwezigen voor hun komst en blikkt alvast vooruit op de volgende denktank bijeenkomst. Dan zal het thema *Re-integratie* zijn, met inhoudelijke bijdragen van onder andere Erwin Janssen. Daarbij wordt nog opgemerkt dat het erg interessant zou zijn om ook te kijken naar re-integratie van hoger opgeleide 55plussers.